

**Пархоменко Н. М. Внедрение европейских стандартов в социальной сфере в Украине и их реализация.**

В соответствии с Соглашением между Украиной и Европейским Союзом Украина обеспечивает постепенное сближение права к стандартам и практике ЕС в сфере занятости, социальной политике и равных возможностях. Уполномоченным субъектом в этой сфере является Министерство социальной политики Украины. Мониторинг ежеквартальных отчетов Минсоцполитики свидетельствует, что с момента заключения Договора ряд заданий не решены вообще или сделаны отдельные мероприятия на пути их решения. Целостное представление о результатах имплементационной работы составить проблематично. Кроме проведения предусмотренных Соглашением мероприятий, для внедрения европейских стандартов в социальной сфере и их реализации заданиями государства должны быть: мотивация и налоговая политика, направленная на количественное увеличение среднего класса, обеспечение гарантий в кризисных экономических ситуациях, реформирование пенсионной системы и т.д.

**Ключевые слова:** Соглашение об ассоциации, социальная политика, стандарты, Минсоцполитики, имплементация.

**Parkhomenko N. Implementation of European standards in the social sphere in Ukraine and their implementation.**

The legal basis for reforming social policy in Ukraine is the association agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States. According Ukraine provides a gradual approximation of the rights to the standards and practices of the EU in the field of employment, social policy and equal opportunities.

Authorized by the subject in the field of the implementation of the Association Agreement are the Ministry of social policy.

Quarterly monitoring reports expert advisory group Ministry shows that within a specified period a number of tasks for today or not solved at all, or carried out separate measures on the way to resolve them. Holistic understanding of the results of implementation available for review on the website of the Ministry of social policy quarterly reports to compose is problematic. In addition to the implementation of the measures stipulated in the Agreement for the implementation of European standards in the social sphere and their implementation required a shift from consumption and redistribution of the existing economy.

The tasks of the State in this regard should be: motivation and tax policy aimed at the numerical increase of the middle class; guarantees in critical economic situations; support for the most vulnerable populations due to government subsidies, the provision of standards in the field of employment, equal opportunities and preventing any discrimination, reform of the pension system, protection of labor rights of workers, increasing the level of safety and health on manufacture, introduction of social responsibility of business and the State.

**Keywords:** The Association Agreement, social policy, standards, Ministry of social policy, implementation.

УДК 340.114

**Стеценко С. Г.**

**доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,  
заслужений діяч науки і техніки України, перший заступник директора  
Інституту кримінально-виконавчої служби**

## **БІОЮРИСПРУДЕНЦІЯ: ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ, ЗНАЧЕННЯ**

У статті досліджуються питання виникнення, розвитку та значення біоюриспруденції як нового напрямку у правовій науці. Акцентується увага на перших наукових дослідженнях у цій сфері, розкриваються принципи та дається авторське визначення поняття біоюриспруденції.

*Особлива уваги приділяється важливості біоюриспруденції та необхідності її подальшого розвитку як новітнього науково-правового утворення.*

**Ключові слова:** біоюриспруденція, принципи, поняття біоюриспруденції, права людини, життя, право на життя, біосоціальна цінність, охорона життя, захист життя.

В сучасній Україні все більше і більше на перший план виходять такі фундаментальні цінності, як людина, її життя, права і свободи. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває такий порівняно новий напрям в правовій науці як біоюриспруденція.

Набір прав людини залежить від того, до якої системи цінностей і пріоритетів належить суспільство. Проте є універсальні цінності. Це, перш за все, право на життя. З таким баченням складно не погодитись, адже незалежно від форми держави, її економічних показників, добробуту громадян та рівня їх правової культури, право на життя в контексті його поваги, дотримання та гарантування є важливими чинником сприйняття як держави, так і суспільства.

Вперше юридично право на життя було закріплене в Декларації незалежності США 1776 р., коли було проголошено рівність всіх людей, право на життя, свободу, особисте щастя. Надалі, враховуючи різні національні особливості, це право набуло статус норми права практично у всіх провідних країнах світу. На початку 90-х років минулого століття, коли процеси демократизації колишніх радянських республік характеризувалися суттєвим посиленням, коли зміни в суспільстві зачепили багато сторін життя, коли права особи стали пріоритетними, право на життя могло бути визначене, як “природна, невід’ємна і гарантована нормами міжнародного і внутрішнього законодавства можливість захисту недоторканності життя і свободи розпоряджатися ним” [1, с. 8-9].

Закріпленням саме цього права відкривається перелік основних прав і свобод, гарантованих Європейською Конвенцією про захист прав і основних свобод 1950 року, прийнятою Радою Європи. Вступ України до цієї міжнародної організації і приєднання, що мало місце услід за цим, до Конвенції, передбачають необхідність дотримання положень, що містяться в даному документі.

Термін “біоюриспруденція” в науковий обіг вперше увів польський дослідник Роман Токарчик, професор Люблінського університету імені Марії Кюрі-Склядовської. У 2008 році світ побачила його монографія “Біоюриспруденція. Засади права для XXI століття” [2, с. 109]. У самому широкому розумінні походження поняття біоюриспруденції пов’язане із грецьким словом “bios” – життя та латинським “juris prudentia” – знання про право.

Ключові ідеї, які покладені польським професором в основу біоюриспруденції (вони увійшли також і у нову книгу автора 2012 року – “Права народження, життя і смерті. Підстави біоюриспруденції”):

1) життя, особливо життя людини, визначає найглибший сенс предмета юриспруденції та предмета права;

2) сучасний розвиток біологічних наук (біотехнологій), які використовуються в біомедицині, полягає значною мірою в штучному втручанні в природні (натуральні) процеси життя;

3) тенденції розвитку біотехнології, біотехніки і біомедицини вказують на поступове розширення сфери їх штучного втручання в природні процеси життя;

4) наслідки штучного втручання в природні процеси життя піддаються різним оцінкам, насамперед оцінкам релігійним, моральним та юридичним;

5) з різноманітних оцінок штучного втручання в природні процеси життя впливає переконання, що не все те, що є технічно можливим, повинно бути морально припустимим;

6) на відміну від спекулятивності деяких напрямів традиційної біології, техніки і медицини, сучасна біотехнологія, біотехніка і біомедицина мають цілком практичний характер;

7) важко переоцінити і навіть передбачити всі дуже серйозні наслідки штучного втручання в природні процеси життя [3, с. 467].

Взагалі поява даного явища у якості нового напрямку правової науки датується кінцем XX – початком XXI століттям. На поширення біоюриспруденції суттєво вплинули наукові праці М. Вейса, Х. Вольської-Ліпець, Р. Токарчика (Польща), В. Крусса, М. Малєїної, М. Матузова, Г. Романовського, В. Сальнікова (Росія), М. Кашинцевої, О. Мережка, В. Плавича, П. Рабіновича, Р. Стефанчука (Україна).

Як прояв світоглядної підтримки в Україні концепції біоюриспруденції Р. Токарчика варто визнати появу публікацій О. Мережка та В. Плавича. Перший із них вказує, що біоюриспруденція є найбільш яскравим прикладом нового етапу стрімкого розвитку філософії та теорії права. Цей напрям можна із цілковитою підставою вважати теорією постмодерна, біоцентричною концепцією права, оскільки її центральним елементом, який визначає загальний образ права, є життя [4, с. 135]. Своєю чергою, В. Плавич у монографії, присвяченій проблемам сучасного праворозуміння, у заключній її частині розмістив розділ із назвою “Біоюриспруденція – новий оригінальний напрям науки права в XXI столітті”, де, зокрема, висловився з цілковитою підтримкою ідеї біоюриспруденції та зазначив, що виникнення біоюриспруденції підтвердило тезу про те, що справжні наукові відкриття і прориви можуть мати місце лише на перехресті наук. Крім того, автор висловив цікаву думку з приводу того, що біоюриспруденція спрощує і роз’яснює непотрібно ускладнену, в практиці застосування позитивного права, проблематику викладу права. Спрощує, оскільки найглибший сенс права полягає в охороні життя і підвищенні його якості [5, с. 205, 209].

Значною мірою розвиток біоюриспруденції стимулювався завдяки проведенням наукових досліджень, присвячених теоретико-правовим та галузевим юридичним аспектам регулювання:

- виникнення, сутності, наповнення та припинення права на життя;
- антропологічних характеристик сучасного праводержавознавства;
- людської гідності та права на достойне життя;
- трансплантації органів і тканин людини;
- клонування, сурогатного материнства та інших маніпуляцій з генетичним матеріалом;
- евтаназії та формулювання наукових підходів до наявності / відсутності права на смерть;
- особистих немайнових прав, що забезпечують фізичне і психологічне благополуччя людини тощо.

В контексті загальної характеристики біоюриспруденції важливо сформулювати

її принципи, ключові ідеї, котрі лежатимуть в основі розвитку даного напрямку правової науки. Ними можуть бути наступні:

- а) сприйняття життя людини як найважливішої цінності;
- б) розвиток нових біомедичних технологій з урахуванням перш за все захисту прав, свобод та законних інтересів людини;
- в) суспільно контрольовані процеси наукового та біомедичного втручання в процеси виникнення, відтворення, збереження та припинення життя;
- г) повага до людської гідності та всіляке намагання забезпечити реалізацію права людини на достойне життя;
- д) відповідальність перед майбутніми поколіннями за забезпечення здорового потомства та придатного для життя навколишнього середовища;
- е) розумне поєднання та взаємозбагачення результатів соціальних та біологічних наук, які торкаються життя людини, його виникнення, розвитку та забезпечення;
- є) пріоритетність для держави соціальної складової її політики та сприяння реалізації права людини на охорону здоров'я.

Спираючись на вищезазначене, можна дати таке визначення біоюриспруденції.

**Біоюриспруденція – це новітнє науково-правове утворення, в основі якого лежить сприйняття життя людини у якості найвищої біосоціальної цінності, метою якого є забезпечення та захист правовими засобами життя людини у зв'язку з інтенсивним розвитком біології та медицини.**

Факторів, котрі свідчать про важливість та велике значення біоюриспруденції, досить багато, зазначимо лише основні:

- життя людини – найвища біосоціальна цінність – безпосередній об'єкт біоюриспруденції. Констатуємо, що життя людини є поза конкуренцією у ієрархії біосоціальних цінностей. Це пов'язано із розумінням важливості біологічної складової (фізична можливість жити, існувати, бути) та соціальної складової життя людини (наявність можливостей для участі у суспільних відносинах, виникнення прав та обов'язків, реалізація себе як члена суспільства тощо);

- потреба всебічної охорони та захисту життя людини за допомогою правових засобів. В цьому контексті заслуговує на цілковиту підтримку позиція провідного вітчизняного теоретика права П. Рабіновича, автора потребової концепції праворозуміння, котрий стверджує, що “право – це об'єктивно зумовлені біологічними та соціальними факторами конкретні й реальні можливості задоволення потреб (інтересів) суб'єктів соціуму, справедливо збалансовані з можливостями задоволення потреб (інтересів) інших суб'єктів та й усього суспільства” [6, с. 137]. Зазначена позиція цілком може бути сприйнята і у сенсі розвитку біоюриспруденції, оскільки тут задоволення потреб окремих людей (скажімо, у клонуванні, трансплантації органів, доступу до програм генетичного консультування) дійсно має бути збалансоване можливостями задоволення потреб інших людей та суспільства у цілому;

- інтенсивний розвиток нових біомедичних технологій як інструмента поліпшеного існування людини та каталізатора суспільних викликів. На перший погляд, такі напрями сучасної біомедицини як генетика, сурогатне материнство, клонування, трансплантація органів і тканин несуть із своїм розвитком лише позитив, адже дозволяють покращити якість життя, збільшити її тривалість, зменшити вірогідність негативних проявів. Проте, при більш детальному аналізі інтенсивного

розвитку нових біомедичних технологій, постає низка проблем морального-етичного, правового та загальносоціального характеру. Приміром клонування, попри те, що надає можливість створення нових живих істот (в тому числі людей), є фактором загрози для людської гідності, потенційно небезпечним феноменом з точки зору непередбачуваності можливих наслідків. Чи трансплантація органів і тканин людини, зважаючи на її очевидну користь у вигляді можливості дати людині шанс на життя при невиліковній хворобі, демонструє тенденції до криміналізації, проблемний характер вилучення трансплантатів із тіла померлої людини тощо;

• відставання права як регулятора суспільних відносин від здобутків біології і медицини та необхідність його подолання. Ідеальною моделлю правового регулювання є така, за якої суспільство (держава) попередньо напрацьовують нормативно-правові акти, положення яких регулюватимуть суспільні відносини, що виникатимуть у нових напрямках біології та медицини. Мета такого підходу полягає у намаганні розвивати подібні напрями у передбачуваному, вигідному для суспільства напрямі. Та зазвичай так буває не завжди. Адже нерідко доволі складно прогнозувати результати тих відкриттів, які характеризуватимуть наукові пошуки у галузі біології та медицини. Тому справедливою слід визнати позицію авторського колективу під керівництвом В. П. Сальнікова, котрий вважає, що “широке застосування біотехнологій супроводжується на сьогодні недостатністю, а іноді повною відсутністю спеціального правового регулювання у цій сфері діяльності. При тому, багато досягнень біомедицини у силу своєї крайньої затребуваності починають застосовуватись, так і не отримавши справжнього регулювання з боку права. Ця обставина тягне за собою серйозні порушення прав та інтересів людей. Одночасно із цим відсутність законодавчої бази призводить до гальмування розвитку інших перспективних технологій” [7, с. 3].

На сьогоднішній день варто вказати наявність в Україні досить значної кількості наукових досліджень, присвячених різноманітним проявам правового регулювання біомедичної діяльності. Це певною мірою збагачує “фактологічний матеріал” біоюриспруденції, проте, як правило, дані проблеми розглядаються у рамках наукової спеціальності (галузі права), в рамках якої здійснюються дослідження. Саме тому одним із важливих теоретико-методологічних завдань сучасної української правової науки є намагання здійснити обґрунтування сутності біоюриспруденції, показати її складові, певною мірою узагальнити розрізнені напрями юридичного забезпечення біомедичних технологій, де основним системотворчим елементом повинна стати цінність людського життя.

#### **Використані джерела:**

1. *Кальченко Н. В.* Права человека и гражданина на жизнь и его гарантии в Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теория и история гос-ва и права; история политических и правовых учений” / Н. В. Кальченко. – СПб., 1995. – С. 8-9
2. *Tokarczyk R. A.* Biojurisprudencja: podstawy prawa dla XXI wieku / R. A. Tokarczyk. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 2008. – 109 s.
3. *Tokarczyk Roman.* Prawa narodzin, życia i śmierci. Podstawy biojurysprudencji / Tokarczyk Roman. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2012. – 467 s.
4. *Мережко О.* Біоюриспруденція – новий напрям в сучасній науці права / О. Мережко // Юридичний журнал. – 2008. – № 1(67). – С. 135.

5. Плавич В. П. Проблеми сучасного праворозуміння: теоретико-методологічний та філософсько-правовий аналіз : монографія / В. П. Плавич. – Одеса : Астропринт, 2011. – С. 205, 209.
6. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософсько-антропологічні та гносеологічні засади її застосування страсбурзьким судом / П. Рабінович // Право України. – 2010. – № 10. – С. 137.
7. Сальников В. П. Биомедицинские технологии и право в третьем тысячелетии. Научное издание / В. П. Сальников, О. Э. Старовойтова, А. Е. Никитина, Э. В. Кузнецов ; под ред. В. П. Сальникова. – СПб. : Санкт-Петербургский университет МВД России, Академия права, экономики и безопасности жизнедеятельности. – Фонд “Университет”, 2003. – С. 3.

**Стеценко С. Г. Биоюриспруденция: понятие, принципы, значение.**

*В статье исследуются вопросы возникновения, развития и значения биоюриспруденции как нового направления в правовой науке. Акцентируется внимание на первых научных исследованиях в этой сфере, раскрываются принципы, и дается авторское определение понятия биоюриспруденции. Особое внимание уделяется важности биоюриспруденции и необходимости ее дальнейшего развития в качестве новейшего научно-правового образования.*

**Ключевые слова:** биоюриспруденция, принципы, понятие биоюриспруденции, права человека, жизнь, право на жизнь, биосоциальная ценность, охрана жизни, защита жизни.

**Stetsenko S. Biojurisprudence : the concept, principles, importance.**

*The article explores questions of the origin, development and significance of biojurisprudence as a new direction in legal science. The article focuses on the first research in this area, the principles, and the author gives the definition of biojurisprudence. Special attention is given to the importance of biojurisprudence and the need for its further development as the directions of legal science.*

**Keywords:** biojurisprudence, the principles, the concept of biojurisprudence, human rights, life, right to life, biosocial value, the protection of life.

УДК- 342,1-054.7:056.317\*(КІ)105

**Токарчук О. В.**  
кандидат юридичних наук, доцент,  
заступник декана факультету політології та права  
Національного педагогічного університету  
імені М. П. Драгоманова

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА В КОНЦЕПЦІЯХ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ У ЗАРУБІЖЖІ

*У статті досліджується взаємодія держави та права на основі поглядів провідних українських правників у еміграції. Теоретичне осмислення взаємовпливів цих двох інститутів слугуватиме запорукою успішних державно-правових перетворень. Звертається увага на значення звичаєвого права в історії української держави.*

**Ключові слова:** держава, право, звичай, С. Дністрянський, Р. Лащенко, В. Старосольський, С. Шелухін, А. Яковлів.

Держава і право по різному впливають один на одного, в чому, власне, і полягає їх взаємозв'язок. Держава покликана творити, вносити зміни й доповнювати, упорядковувати, застосовувати відповідні заходи щодо охорони від порушень, реалізовувати право. Юридичні норми регулюють суспільні відносини й повинні бути спрямовані на належний гармонійний розвиток, функціонування суспільства, враховуючи його потреби. Соціальна необхідність має бути усвідомлена державою і